

Осадчук Валерія Є.
аспірант кафедри міжнародної торгівлі та маркетингу
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
проспект Перемоги, 54/1, Київ, Україна
e-mail: leraosadchuk09@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1478-7882>

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЦИФРОВОЇ ТОРГІВЛІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Osadchuk Valeriia
PhD student in International Economic Relations
KNEU named after Vadym Hetman
Peremohy avenue, 54/1, Kyiv, Ukraine
e-mail: leraosadchuk09@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1478-7882>

INSTITUTIONAL SUPPORT FOR THE REGULATION OF INTERNATIONAL DIGITAL TRADE AT THE PRESENT STAGE

Анотація. Актуальність теми дослідження зумовлена стрімким розвитком цифрової економіки та зростанням значення цифрової торгівлі, що потребує вдосконалення інституційного забезпечення її регулювання. Багатостороння система регулювання міжнародної цифрової торгівлі стикається з численними викликами, такими як різниця у підходах до регулювання, цифровий розрив між розвиненими та країнами, що розвиваються, а також невизначеність у термінології. У статті вивчаються ключові інституції та їхня роль у регулюванні цифрової торгівлі, проблеми внутрішнього регулювання та вплив законодавства на глобальному рівні.

Метою статті є виявлення та аналіз існуючих проблем у регулюванні міжнародної цифрової торгівлі, а також розробка рекомендацій для покращення інституційного забезпечення цієї сфери. Акцент робиться на необхідності детального дослідження впливу внутрішніх регулювань і міжнародних інституцій на розвиток цифрової торгівлі, що дозволить виявити ключові фактори, які сприяють або заважають її зростанню. Порівняльний аналіз впливу законодавства ЄС на цифрову торгівлю в різних регіонах світу надає цінну інформацію про глобальний вплив європейських регулювань. Розглядаються ефективність різних шаблонів правил цифрової торгівлі, запропонованих як розвиненими країнами-членами СОТ, так і країнами, що розвиваються. Значна увага приділяється проблемам, пов'язаним з розбіжностями у регулюванні конфіденційності, захисту даних, доступу правоохоронних органів та національної безпеки. Обговорюються виклики, з якими стикається режим СОТ, зокрема питання мораторію на митні збори на електронні передачі та вплив цифрового податку на послуги. Стаття також розглядає швидку цифрову трансформацію як нові можливості для економічного розвитку, а також регуляторні виклики, що можуть затьмарити ці можливості. Підкреслюється важливість міжнародного співробітництва, діалогу та регуляторної гармонізації для забезпечення інклюзивного та стабільного цифрового розвитку в усіх країнах світу.

Ключові слова: Цифровізація торгівлі, міжнародна торгівля, цифрова трансформація, промисловість 4.0, глобальна конкуренція, інновації, цифрова економіка, інституції, інституційне забезпечення, СОТ, ООН, Світовий банк, Всесвітня організація торгівлі (СОТ), МСЕ, ЄС

Abstract. The relevance of the research topic is determined by the rapid development of the digital economy and the increasing significance of digital trade, which necessitates

the improvement of institutional support for its regulation. The multilateral system for regulating international digital trade faces numerous challenges, such as differences in regulatory approaches, the digital divide between developed and developing countries, and uncertainty in terminology. The article examines key institutions and their roles in regulating digital trade, as well as issues related to internal regulation and the impact of legislation at the global level.

The aim of the article is to identify and analyze existing problems in the regulation of international digital trade and to develop recommendations for improving the institutional support of this area. Emphasis is placed on the need for a detailed investigation into the impact of internal regulations and international institutions on the development of digital trade, which will help identify key factors that either promote or hinder its growth. A comparative analysis of the impact of EU legislation on digital trade in various regions of the world provides valuable insights into the global influence of European regulations.

The effectiveness of various digital trade rule templates proposed by both developed WTO member countries and developing countries is examined. Significant attention is paid to issues related to discrepancies in the regulation of privacy, data protection, law enforcement access, and national security. The challenges faced by the WTO regime are discussed, particularly regarding the issue of a moratorium on customs duties on electronic transmissions and the impact of digital taxes on services. The article also considers the rapid digital transformation as both new opportunities for economic development and regulatory challenges that could overshadow these opportunities. The importance of international cooperation, dialogue, and regulatory harmonization is emphasized to ensure inclusive and stable digital development in all countries around the world.

Key words: digitalization of trade, international trade, digital transformation, industry 4.0, global competition, innovation, digital economy, institutions, institutional support, WTO, UN, World Bank, WTO, ITU, EU

JELClassification: F13

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що кожна держава регулює свою зовнішню торгівлю і існує СОТ, постає питання про ефективність цих інституційних регуляторів, особливо в контексті швидкого розвитку цифрових технологій і зростаючої важливості цифрової торгівлі. Чинні нормативні рамки не завжди встигають за стрімким розвитком технологій, що може створювати певні виклики для забезпечення ефективної та справедливої міжнародної цифрової торгівлі. Ця проблема ускладнюється різними національними регулюваннями, вимогами до локалізації даних і різними пріоритетами між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. Таким чином, потреба в ефективному інституційному забезпеченні та гармонізованих регуляція на міжнародному рівні є більш актуальною, ніж будь-коли, для подолання цих розбіжностей і сприяння процвітаючій цифровій економіці. Нова Холодна війна між США та Китаєм, російська агресія проти України та прискорена цифрова трансформація через пандемію COVID-19 створили нагальні потреби для регуляторного втручання і перегляду міжнародних правил. Пандемія значно підштовхнула зростання електронної комерції і цифрових послуг, що, за даними СОТ, призвело до нових викликів у сфері кібербезпеки та транскордонних потоків даних [1]. Крім того, згідно з Всесвітнім звітом про торгівлю за 2023 рік, цифровізація та новітні технології стали критично важливими для забезпечення стійкості глобальних ланцюгів постачання [2]. Водночас геополітичні напруженості змушують світову спільноту переосмислювати торговельні угоди та правила для стійкого розвитку цифрової економіки.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз досліджень і публікацій показує, що питання інституційного забезпечення регулювання міжнародної цифрової торгівлі привертає значну увагу з боку науковців, політиків та експертів у сфері міжнародної економіки та права. Різноманітні аспекти цієї теми розглядалися у працях таких авторів, як Джозеф Стігліц [3], який акцентує увагу на економічних наслідках глобалізації та цифровізації торгівлі, і Лоуренс Лессіг [4], який досліджує правові рамки та регуляторні виклики в умовах цифрової економіки. Результати теоретичних та емпіричних досліджень регулювання міжнародної цифрової торгівлі на сучасному етапі досліджували Л. Антонюк, О. Булатова, М. Дубель, Д. Лук'яненк, М. Орехов, Т. Орехова, Н. Резнікова, Я. Столярчук, О. Швиданенко, А. Шлапак. Процес формування та трансформації глобальної системи цифрової торгівлі, зокрема під впливом цифровізації, висвітлено в наукових працях вітчизняних і зарубіжних авторів: Дж. Бхаваті, У. Дадуща, К. Логана, А. Менсона, В. Ніценка, Е. Брауна, М. Штерна, М. Роя, Р. Ахрая, Дж. Ішії, Р. Джонсона, Г. Ногуера, Дж. Андерсона, Т. Карпентера, А. Лендле, М. Кеслера, І. Бошертга, А. Кека, Дж. Хенкока, Т. Стюарта, О. Довгаль, Т. Циганкової, Т. Оболенської, Т. Гордєєвої, Г. Солодковської, Т. Тананайко та у інших.

Значний внесок у розуміння ролі міжнародних інституцій у регулюванні цифрової торгівлі зробили дослідження Світової організації торгівлі (СОТ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), а також Європейського Союзу (ЄС). Наприклад, у роботах, в яких проаналізовано угоди СОТ, такі як Генеральна угода з торгівлі послугами (ГАТС), підкреслюється значення правової бази для регулювання електронної комерції. Дослідження ОЕСР надають цінні аналітичні матеріали щодо податкових питань та політик у сфері цифрової економіки, зокрема ініціативу БЕПС.

Публікації, що розглядають законодавчі ініціативи ЄС, такі як Загальний регламент про захист даних (GDPR) та Директива про електронну комерцію, демонструють важливість комплексного підходу до регулювання цифрової торгівлі в межах єдиного ринку. Крім того, дослідження національних регуляторів і їхнього впливу на розвиток цифрової торгівлі підкреслюють необхідність гармонізації законодавчих і регуляторних підходів на глобальному рівні.

У науковій літературі, як вітчизняній, так і зарубіжній, тематика інституціоналізму та регулювання зовнішньої торгівлі розглядається досить детально. Зокрема, інституціоналізм вивчали Л. Бальцерович, А. Гриценко та В. Мандибура. Щодо застосування інституціональної теорії до зовнішньої торгівлі, то цією проблематикою займалися А. Нестерова, Т. Переверзева та Т. Трошкіна. Окремо варто зазначити численні дослідження, присвячені ролі СОТ у регулюванні торгівлі агропромисловою продукцією, серед яких значне місце займає фундаментальна праця Ф. Сміт.

Однак, незважаючи на значні досягнення у вивченні різних аспектів цифрової торгівлі, залишаються не вирішеними питання, пов'язані з узгодженням регуляторних вимог між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, подоланням цифрового розриву, а також створенням багатосторонньої угоди про цифрову торгівлю. Ця стаття спрямована на заповнення цих прогалин та пропонує конкретні рекомендації для вдосконалення інституційного забезпечення міжнародної цифрової торгівлі.

Методика дослідження. У даній статті застосовано комплексний підхід до аналізу інституційного забезпечення регулювання міжнародної цифрової торгівлі, що включає аналіз і синтез наукової літератури та нормативно-правових актів, порівняльний аналіз різних моделей регулювання, контент-аналіз ключових нормативних актів, кейс-стаді аналіз конкретних прикладів інтеграції цифрових торгових регуляцій та індуктивний метод для формулювання висновків і рекомендацій. Використання цих методів дозволило глибоко проаналізувати питання інституційного забезпечення цифрової торгівлі та висунути пропозиції щодо вдосконалення регуляторного середовища в цій галузі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну увагу, приділену ключовим інституціям та їх ролі в регулюванні міжнародної цифрової торгівлі, залишається низка невирішених питань. По-перше, є необхідність детально дослідити, як внутрішні регулювання та міжнародні інституції впливають на розвиток цифрової торгівлі в різних країнах, що дозволить виявити ключові фактори, які сприяють або перешкоджають її зростанню. Є необхідність провести порівняльний аналіз впливу законодавства ЄС на цифрову торгівлю в різних регіонах світу, що надасть цінну інформацію про глобальний вплив європейських регулювань. Також варто розглянути і проаналізувати ефективність різних шаблонів правил цифрової торгівлі, запропонованих як розвиненими країнами-членами СОТ, так і країнами, що розвиваються.

Метою статті є дослідження інституційного забезпечення регулювання міжнародної цифрової торгівлі на сучасному етапі та розробка рекомендацій щодо подолання основних викликів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. У майбутньому людство може здивуватися тому, як глобальна торгівля функціонувала без географічних обмежень, коли товари та послуги вільно купувалися і продавалися на цифрових ринках, незалежно від місця розташування продавців і покупців, а також без необхідності знати їх точне місцезнаходження. Поки що цифрова торгівля залишається сегментованою переважно вздовж національних і регіональних кордонів, що значною мірою пов'язано з поєднанням недовіри споживачів до онлайн-транзакцій і регуляторних відмінностей між країнами, а також з невід'ємними викликами, пов'язаними з переміщенням товарів на міжнародному рівні. Регулювання відіграє центральну роль у створенні основ цифрових ринків. Воно може забезпечити правові інструменти, необхідні для дистанційних контрактів, роз'яснити права та обов'язки численних учасників цифрових транзакцій, а також встановити рамки, які сприятимуть довірі споживачів до цифрових ринків, навіть якщо споживач не знає продавця або якщо продавець перебуває в іншій країні.

Однак регулювання може також призвести до подальшого сегментування цифрової торгівлі, де-факто обмежуючи цифрові транзакції національними кордонами або дозволяючи процвітати транскордонним транзакціям з одними партнерами, обмежуючи при цьому інших. Це може бути запланованим результатом регуляторних заходів, які обмежують транскордонні потоки даних або онлайн-покупки, а може бути небажаним наслідком регуляторних відмінностей між країнами, що змушує бізнес пропонувати різні товари та послуги за межами своїх кордонів.

Цифрова торгівля охоплює широкий спектр видів діяльності, починаючи від оренди кімнати в іншій країні через додаток для мобільного телефону, замов-

лення ювелірного виробу онлайн у ремісника з усього світу, отримання супутникових даних про склад ґрунту для видобутку корисних копалин або поповнення роздрібною фірмою своїх запасів від іноземного постачальника за допомогою автоматизованого зв'язку між комп'ютерами. Всі ці види діяльності тягнуть за собою комерційні транзакції, що здійснюються, як правило, дистанційно, за допомогою електронних засобів.

Широкий спектр різноманітних товарів і послуг, якими можна торгувати в електронному вигляді, а також новаторський характер технологій, що дозволяють здійснювати такі транзакції, призводять до того, що не існує єдиного, чітко визначеного законодавчого чи нормативного акту, який би регулював електронну торгівлю. Для забезпечення порядку і правового захисту в цьому секторі виникає необхідність у ролі ключових інституцій, які б визначали стандарти і норми, спрямовані на регулювання цифрової торгівлі (табл. 1). Адаптація комерційних структур до цифрового середовища триває вже багато років. Насправді, Типовий закон Комісії ООН з міжнародного торгового права (ЮНСІТРАЛ) про електронну комерцію датується 1996 роком, лише через рік після утворення Світової організації торгівлі (СОТ) [5].

Станом на 2021 рік, Світова організація торгівлі (СОТ) не мала окремого та повністю діючого глобального режиму або угоди, яка б повністю регулювала електронну комерцію на міжнародному рівні. У рамках Спільної ініціативи СОТ з питань електронної комерції (JSI) у СОТ, учасники вели переговори щодо правил електронної комерції, проте на 2021 рік не було підписано глобальної угоди, яка б охоплювала всі аспекти електронної комерції, що свідчить про труднощі, які ця організація відчуває у відстеженні еволюції торговельного режиму [6]. СОТ намагається надолужити. У 2019 році вона розпочала багатосторонні переговори серед 76 (тепер 86) членів з метою, в цілому, досягти угоди про полегшення торгівлі електронною комерцією, що могло б знизити торговельні витрати та підвищити передбачуваність, взаємодію та довіру для цифрової та цифрово-орієнтованої торгівлі [7].

Конкретні питання, що обговорюються на переговорах СОТ щодо електронної комерції, включають звичайний набір, який зустрічається в розділах регіональних торговельних угод з цього питання: електронні підписи, автентифікація, безпаперова торгівля, захист прав споживачів (включаючи захист персонально ідентифікованої інформації), відкриті урядові дані, небажані комерційні повідомлення (спам), трансграничні потоки даних і локалізація обчислювальних потужностей тощо. Натомість регулювання цифрових ринків — це клаптикова ковдра регуляторних рішень з різних сфер політики. У широкому розумінні, регулювання електронної торгівлі включає елементи договірних права, зокрема щодо електронної документації та підписів, фінансового права в частині, що стосується електронних платежів, захисту прав споживачів, інтелектуальної власності, кібербезпеки, недоторканності приватного життя та захисту даних. Сприятлива регуляторна база в кожній з цих сфер необхідна для динамічного розвитку цифрових ринків.

Однак конкретні обмежувальні заходи в цих сферах можуть підірвати електронну торгівлю, наприклад, надмірно обмежуючи типи товарів, якими можна торгувати дистанційно, або обмежуючи транскордонні потоки даних, які лежать в основі електронних торговельних операцій.

КЛЮЧОВІ ІНСТИТУЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У РЕГУЛЮВАННІ МІЖНАРОДНОЇ ЦИФРОВОЇ ТОРГІВЛІ

Інституція	Визначення	Роль
Світова організація торгівлі (СОТ)	Міжурядова організація, що регулює міжнародну торгівлю та забезпечує правову та інституційну основу для торговельних відносин між країнами-членами	Правова база: СОТ забезпечує правову основу для регулювання міжнародної торгівлі, включаючи цифрову торгівлю, через такі угоди як Генеральна угода з торгівлі послугами (GATS). Електронна комерція: розробка спеціальних угод та ініціатив щодо електронної комерції, таких як «Програма роботи СОТ з електронної комерції», що спрямована на створення сприятливих умов для розвитку цифрової торгівлі
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)	Міжнародна економічна організація, що об'єднує розвинені країни з метою сприяння економічному розвитку, співпраці та торгівлі	Дослідження та аналітика: ОЕСР проводить дослідження та надає рекомендації щодо політик у сфері цифрової економіки та торгівлі. Податкові питання: важлива роль у розробці міжнародних підходів до оподаткування цифрової торгівлі, включаючи BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) ініціативу
Європейський Союз (ЄС)	Політично-економічний союз 27 європейських країн, що співпрацюють у галузі економіки, політики та права з метою забезпечення стабільності та процвітання в Європі.	Законодавчі ініціативи: ЄС активно розробляє та впроваджує нормативно-правову базу для регулювання цифрової торгівлі в межах єдиного ринку, такі як Загальний регламент про захист даних (GDPR) та Директива про електронну комерцію. Цифровий єдиний ринок: Ініціатива ЄС з метою створення єдиного цифрового ринку, що сприяє розвитку цифрових послуг та зменшенню бар'єрів для онлайн-торгівлі
Національні регулятори	Державні органи та відомства, що відповідають за розробку та впровадження політик і нормативно-правових актів у своїх країнах з метою регулювання різних аспектів економіки та торгівлі	Міністерства та агентства: уряди країн створюють спеціалізовані відомства для регулювання цифрової торгівлі, що працюють над законодавчими та регуляторними ініціативами. Центральні банки та фінансові регулятори: важлива роль у регулюванні цифрових платежів та криптовалют

Джерело: побудовано автором на основі [8, 9, 10].

Таким чином, закони та нормативні акти можуть або сприяти, або перешкоджати цифровій торгівлі (рис. 1). Регулювання може відігравати три різні ролі на цифрових ринках. По-перше, воно може забезпечити необхідні регуляторні інструменти для дистанційних транзакцій, таких як електронні документи та підписи, а також електронні платежі; по-друге, воно може покращити умови довіри до цифрових ринків, гарантуючи захист споживачів, безпеку та конфіденційність їхньої інформації, а отже, підвищити довіру та залучити нових учасників до цифрових транзакцій. Сильна регуляторна база на цих засадах може бути пов'язана з розширенням цифрової торгівлі, як показано на висхідній частині графіка на рис. 1. Але, по-третє, регуляторні норми можуть також запрова-

дзжувати обмеження, які ускладнюють умови для цифрових ринків. Обмеження типів товарів і послуг, які можна придбати онлайн, обмеження або збільшення витрат на передачу даних, необхідних для здійснення транзакцій, або створення обтяжливих умов для онлайн-маркетплейсів, платформ і постачальників послуг, зрештою, обмежує пропозицію товарів і послуг на цифрових ринках.

Рис. 1. Сприяння та перешкоди міжнародній цифровій торгівлі через внутрішнє регулювання

Джерело: побудовано автором на основі [11].

Країни нерівномірно впроваджували законодавчу базу щодо захисту даних. У 1970-х і 1980-х роках спостерігався сплеск регулювання захисту персональних даних: кілька європейських країн прийняли закони, а кілька міжнародних організацій, таких як ОЕСР, ухвалили документи, що стосуються цього питання. Але в той час регулювання стосувалося лише великих наборів даних, що належать державі. Починаючи з 1990-х років, цифрові комунікації призвели до збору величезних масивів даних від приватних компаній, що спричинило появу нового покоління правових рамок для посилення захисту персональних даних і довіри споживачів. Однак, у той час як деякі країни намагаються модернізувати свою законодавчу базу з урахуванням викликів нових цифрових технологій, багато країн відстають від них і досі покладаються на широкі принципи конфіденційності, викладені в конституціях або розроблені в старих законах про захист

персональних даних. Незважаючи на ці різні підходи, спільною метою захисту даних є надання права особам на захист особистої інформації (або «інформації, що ідентифікує особу» — РІ).

Однак визначення РІ, а також підстави, за яких її можна збирати, обробляти або поширювати, залишаються дуже специфічними для кожної юрисдикції. Європа була в авангарді найвсеохопнішого (і дорогого) законодавства про захист даних. Воно мало значний вплив на законодавство інших країн. Сполучені Штати розробили менш сувору і всеохопну нормативну базу, яка здебільшого спирається на найкращі галузеві практики. Аргентина є прикладом того, як країни можуть адаптувати законодавство ЄС про захист даних для поліпшення власної нормативної бази та отримання міжнародного визнання. Це підкреслює важливість і вплив європейських стандартів на глобальному рівні (табл. 2).

Таблиця 2

ВПЛИВ ЗАКОНОДАВЧИХ НОРМ ЄС НА МІЖНАРОДНІ РИНКИ: ПРИКЛАД АРГЕНТИНИ

Країна/Регіон	Опис
Аргентина	Аргентина стала першою країною в Латинській Америці, яка отримала визнання ЄС за належний захист персональних даних. Аргентинський Закон про захист персональних даних від 2000 року, заснований на Директиві ЄС про захист даних, містить загальні принципи, пов'язані із захистом даних
Основні положення аргентинського закону	Збір даних: включає вимогу вільної, прямої та інформованої згоди суб'єкта даних до початку збору. Якість даних: зібрані дані повинні бути правдивими, точними, актуальними та оновлюватися за необхідності. Ціль використання: дані не можуть використовуватися з метою, яка відрізняється або несумісна з тією, яка мотивувала їх збір. Інформування: суб'єкту даних повинна бути надана чітка і ясна інформація про мету збору даних. Зберігання даних: дані повинні зберігатися таким чином, щоб суб'єкт даних міг реалізувати своє право на доступ до інформації. Безпека даних: контролер даних повинен вживати технічних та організаційних заходів, необхідних для гарантування безпеки та конфіденційності персональних даних
Виятки та нововведення	Закон містить кілька винятків із загального правила про те, що персональна інформація не може бути передана до країн з неналежним рівнем захисту даних та відсутністю незалежності наглядового органу від решти органів державної влади. Законопроект оновлює старий закон у певних сферах, включаючи: - вилучення юридичних осіб з визначення суб'єктів даних. - скасування обов'язку реєструвати бази даних. - нові правила щодо міжнародної передачі персональних даних. - введення розділів про згоду дитини. - забезпечення незалежності наглядового органу, відповідального за дотримання законодавства про захист персональних даних, від решти органів державної влади
Інші країни/регіони	1. Канада та країни Латинської Америки розробили нормативно-правову базу захисту персональних даних у 1990-х і 2000-х роках, частково у формі хабеас дата. 2. В Азії та Океанії найбільш розвинені країни прийняли закони про конфіденційність даних (Австралія, Нова Зеландія, Гонконг, Південна Корея), тоді як інші відстають. 3. На Близькому Сході та в Африці законодавча база щодо захисту даних є найменш розвинутою (Bygrave, 2014)

Джерело: побудовано автором на основі [11].

Цифровий розрив відображає різні інтереси в цифровій торгівлі, що вимагає дозволу на розумні винятки для пристосування до різних регуляторних вимог. Робоча програма СОР з питань електронної торгівлі повинна охоплювати обговорення інфраструктури та технічної допомоги країнам, що розвиваються, проте її прогрес залишається повільним. Важливим аспектом є надання чітких визначень, пов'язаних з цифровою торгівлею, а також зосередження уваги на заходах щодо створення багатосторонньої угоди про цифрову торгівлю.

Багатосторонні переговори СОР щодо електронної комерції охоплюють кілька важливих заяв і пропозицій. Спільна заява Сполучених Штатів про електронну торгівлю-комунікації (INF/ECOM/23) від 26 квітня 2019 р. акцентує на ініціюванні всеосяжної та високоякісної основи для вільної цифрової торгівлі, відстоюванні низької вартості транскордонної передачі даних і виступає проти локалізації даних. Спільна заява Європейського Союзу про електронну торгівлю-комунікації (INF/ECOM/43) від 15 жовтня 2019 р. підкреслює заохочення вільного потоку даних і наголошує на захисті персональних даних. Пропозиції членів і НРС також включають різні підходи: Китай акцентує на ретельному розгляді цифрової торгівлі та вільного потоку даних, тоді як Індія, Індонезія та Південна Африка висловлюють несхвалення цифрової торгівлі. Варто відзначити, що лише три НРС брали участь у переговорах.

Американський шаблон послідовно підтримує транскордонний потік даних і виступає проти локалізації даних. Угода про вільну торгівлю між США та Кореєю (KORUS) запроваджує принцип вільного потоку даних. Транстихоокеанська угода (ТТП) є наріжним каменем для американського шаблону, запроваджуючи законні регуляторні вимоги та цілі державної політики як винятки. Угода між США, Мексикою та Канадою (USMCA) усуває винятки з вільного потоку даних і локалізації даних.

Повільний прогрес у робочій програмі СОР з питань електронної комерції відзначається концептуальною невизначеністю. США пропонують заміну терміну «електронна комерція» на «цифрову торгівлю», тоді як ЄС і Китай використовують термін «електронна комерція». СОР використовує терміни «цифрова торгівля» та «електронна комерція» як взаємозамінні. Правила цифрової торгівлі розпорочені в регіональних торговельних угодах, що поглиблює цифровий розрив і викликає розчарування держав-членів повільним прогресом переговорів у СОР.

Шаблон для країн, що розвиваються, враховує відмінності в регуляторних вимогах між країнами. Угода про регіональне всеосяжне економічне партнерство (RCEP) впроваджує принцип захисту вільного потоку даних, встановлюючи законні цілі державної політики та суттєві інтереси безпеки як винятки, надаючи кожній стороні дискреційні повноваження щодо визначення локалізації даних.

Європейський шаблон заохочує вільний рух даних з акцентом на захист персональних даних. Угода про вільну торгівлю між ЄС і Кореєю (KOREU) сприяє вільному потоку даних з акцентом на захист конфіденційності даних, вимагаючи, щоб кожна сторона прийняла або підтримувала внутрішню правову базу для захисту персональних даних. Угода про всеосяжну економічну та торговельну угоду між Канадою та ЄС (СЕТА) та Угода про економічне партнерство між ЄС та Японією (ЕРА) забезпечують, щоб захист персональних даних не створював перешкод для вільного потоку транскордонних даних.

У контексті інституційного забезпечення врегулювання цифрової торгівлі важливо відзначити, що шаблони правил цифрової торгівлі та пропозиції, які ініційовані розвиненими країнами-членами СОТ і країнами, що розвиваються, становлять основу для вирішення основних викликів укладення багатосторонньої угоди щодо цифрової торгівлі. Необхідність у чітких визначеннях, пов'язаних з цифровою торгівлею, викликає потребу в дозволі на розумні винятки для пристосування до різних регуляторних вимог. Крім того, включення дискусій про інфраструктуру та технічну допомогу країнам, що розвиваються, є ключовим елементом для забезпечення справедливого та ефективного регулювання цифрової торгівлі (рис. 2). Цю еволюцію наочно відображено в табл. 3, де продемонстровано зміни в показниках інституційного забезпечення цифрової торгівлі за останні 20 років.

Таблиця 3

ЗМІНИ У КОНТЕКСТІ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ ТОРГІВЛІ (2004–2024)

Показник	2004	2014	2024 (прогноз/ сучасний стан)
Кількість країн-членів СОТ, що беруть участь у переговорному процесі щодо цифрової торгівлі	20	50	86
Участь країн, що розвиваються, у цифровій торгівлі	Низька	Помірна	Значно зросла
Включення цифрової торгівлі в регуляторні рамки	Окремі ініціативи	Стандарти починають формуватися	Розробляються багатосторонні угоди
Чіткість визначень, пов'язаних з цифровою торгівлею	Неоднозначні	Визначення уточнюються	Більшість термінів стандартизовано
Наявність технічної допомоги для країн, що розвиваються	Мінімальна	Помірна	Значно покращена
Інфраструктура цифрової торгівлі в країнах, що розвиваються	Слабка	Покращується	Відповідає міжнародним стандартам
Врегулювання винятків для різних регуляторних вимог	Відсутні	Дискусії розпочаті	Впроваджені винятки та адаптації

Джерело: побудовано автором на основі [8, 12, 13, 14, 15]

Найбільш комплексним шаблоном для торговельної угоди, що враховує цифрову трансформацію економіки, є Угода про партнерство в галузі цифрової економіки (DEPA) між Чилі, Новою Зеландією та Сінгапуром. DEPA охоплює вже відоме для електронної комерції, оскільки в основному включає текст Всеосяжної та прогресивної угоди про транстихоокеанське партнерство як вихідну точку. Цікаво, куди DEPA рухається далі, у процесі розробки повністю розвинутого режиму. Наприклад, ця угода охоплює питання цифрових ідентичностей, включаючи зобов'язання щодо найкращих зусиль для сприяння технічній взаємодії або загальним стандартам, а також порівнянні рівні захисту цифрових ідентичностей.

Вона також торкається питань фінансових технологій (фінтех). Це ймовірно буде надзвичайно важливим для трансграничної торгівлі, оскільки системи електронних платежів, цифрові валюти та програмне забезпечення, таке як елект-

ронні гарантії, стають набагато важливішою частиною фінансової системи. Регулювання фінтех наразі розробляється переважно в форматі регуляторних «пісочниць».

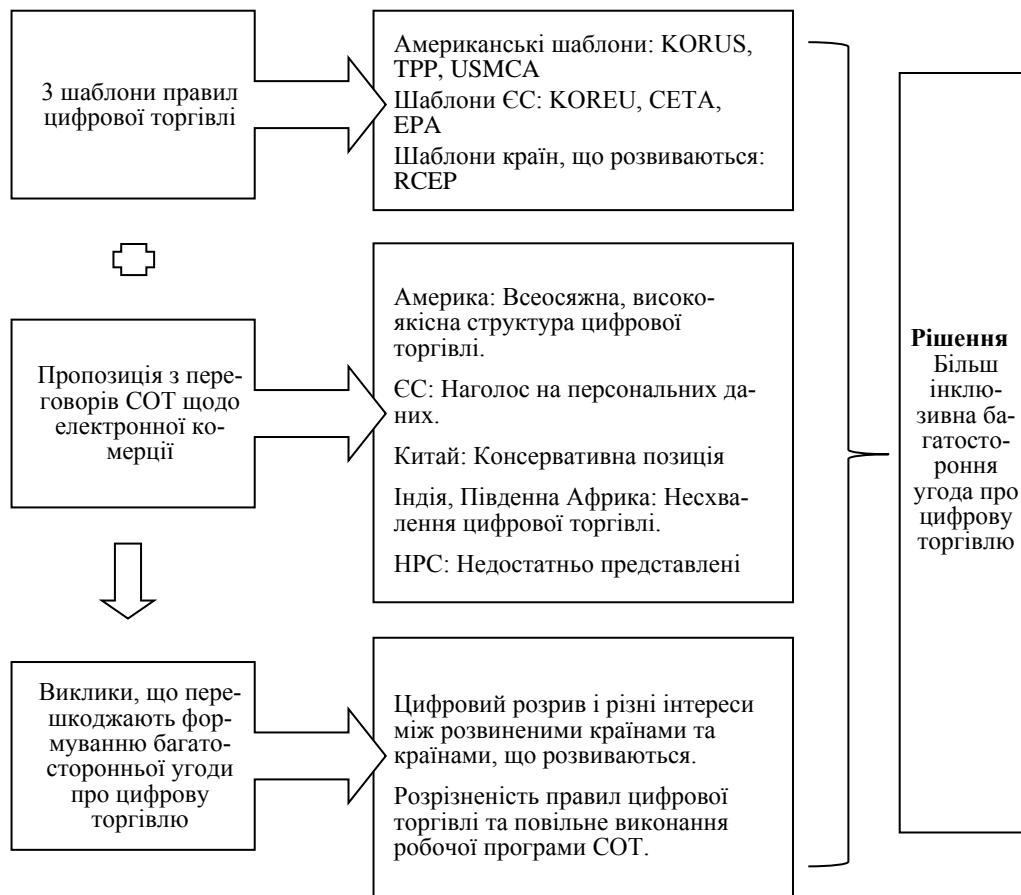

Рис. 2. Правила цифрової торгівлі: шаблони, пропозиції, виклики та рішення [16]

Штучний інтелект (ШІ) згадується в угоді про цифрову економіку (DEPA) лише коротко, однак його значення в контексті міжнародної торгівлі стає дедалі важливішим. Розширення ролі ШІ у сфері інновацій піднімає ключові питання щодо статусу винахідника чи автора у системах інтелектуальної власності. Це виклик, який потребує уваги, оскільки традиційні концепції прав інтелектуальної власності можуть не відповідати новим реаліям, що виникають через використання ШІ. DEPA також закладає основу для конкурентної політики, яка була виключена з Угоди про створення СОР. Однак ця тема залишалася актуальною під час обговорень на Міністерській конференції СОР у Сінгапурі у 1996 році, де йшлося про важливість прозорості в державних закупівлях, полегшення торгівлі, а також про зв'язок між торгівлею та інвестиціями та торгівлею і конкуренцією. У світлі сучасних тенденцій важливо повернутися до цих питань, аби забезпечити справедливу та ефективну регуляцію в умовах цифрової економіки.

Висновки. Сучасні виклики та можливості в регулюванні міжнародної цифрової торгівлі вказують на значний розрив у підходах між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. Попри зусилля міжнародних і національних регуляторів, цей розрив створює додаткові бар'єри та перешкоди для сталого розвитку цифрової економіки. Роль ключових інституцій у вирішенні цих викликів є критично важливою для забезпечення ефективного та справедливого регулювання.

Європа знаходиться в авангарді розробки всеосяжного законодавства про захист даних, що має значний вплив на законодавчі процеси в інших країнах. Приклад Аргентини демонструє, як європейські норми можуть формувати національні підходи до регулювання цифрової торгівлі в глобальному контексті.

З огляду на швидкий розвиток цифрових технологій, стає очевидною необхідність гармонізації міжнародних регуляцій та вдосконалення інституційного забезпечення для створення справедливих умов торгівлі. Порівняльний аналіз впливу законодавства ЄС на цифрову торгівлю в різних регіонах світу вказує на важливість уніфікації підходів та співпраці між країнами для подолання існуючих бар'єрів.

Подальші дослідження повинні зосередитися на детальному аналізі ефективності різних моделей регулювання цифрової торгівлі, запропонованих як розвиненими країнами-членами СОТ, так і країнами, що розвиваються. Це дозволить виявити найефективніші практики та сприятиме розробці рекомендацій для покращення інституційного забезпечення міжнародної цифрової торгівлі. Впровадження цих рекомендацій сприятиме більшій прозорості, передбачуваності та стабільності в глобальній цифровій економіці.

Дискусія. Незважаючи на значну увагу, приділену ключовим інституціям та їх ролі в регулюванні міжнародної цифрової торгівлі, залишається низка невирішених питань. По-перше, є необхідність детально дослідити, як внутрішні регулювання та міжнародні інституції впливають на розвиток цифрової торгівлі в різних країнах. Це дозволить виявити ключові фактори, які сприяють або перешкоджають її зростанню. Проведення порівняльного аналізу впливу законодавства ЄС на цифрову торгівлю в різних регіонах світу надасть цінну інформацію про глобальний вплив європейських регулювань. Також варто розглянути і проаналізувати ефективність різних шаблонів правил цифрової торгівлі, запропонованих як розвиненими країнами-членами СОТ, так і країнами, що розвиваються.

Головною проблемою щодо того, як зрештою працюватиме режим СОТ, є простір політики. Різні члени СОТ мають різні інтереси та будуть по-різному оцінювати те, що має бути дозволено вільно, що має бути контрольоване і що має бути заборонене. Ці розбіжності проявляються в конкретних заходах, які приймають країни у таких сферах, як конфіденційність (наприклад, дозвіл на використання розпізнавання обличчя у громадських місцях комерційними установами або правоохоронними органами), цілі державної політики, такі як захист громадської моралі та підтримання громадського порядку, і, можливо, найважливіше, національна безпека.

Рамки СОТ надають гнучкість для виключень, щоб вирішувати такі типи питань, а саме через статті XX (Загальні виключення) та XXI (Виключення з питань безпеки) Генеральної угоди про тарифи та торгівлю (ГАТТ) для товарів, та

відповідні статті XIV, Загальні виключення, та XIV, Виключення з питань безпеки, Генеральної угоди про торгівлю послугами (ГАТС) для послуг. Ці виключення зазвичай розуміються як такі, що застосовуються на технологічно нейтральній основі. Однак ГАТС був складений в епоху, коли дані були просто побічним продуктом торгівлі, який не можна було капіталізувати, і обмежене використання цих статей у спорах СОТ не дає багато орієнтирів для цифрової ери.

Ключовим питанням для СОТ є мораторій на введення мит на електронні передачі. Це важливо для країн, що розвиваються, які спостерігають ерозію тарифних доходів, оскільки раніше обкладені митом продукти, такі як музика на компакт-дисках, тепер торгуються як дані. Це питання пов'язане з питанням цифрового податку на послуги, яке обговорюється в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) через угоду про оподаткування транснаціональних корпорацій. Досягнута угода про мінімальний податок у 15 відсотків, який би виключав додаткові односторонні заходи щодо цифрових послуг. Однак залишається побачити, чи це утримається.

Поки СОТ намагається наздогнати, навіть найбільш просунуті регіональні торговельні угоди борються з тим, щоб встигати за швидко розвиваючимися технологіями та впливами, які вони мають на економічну систему. У цифровому середовищі ми перебуваємо в невідомих водах. І ступінь участі іноземних компаній, яку можна вважати допустимою з точки зору національної безпеки, є незрозумілою. Зобов'язання, взяті в рамках угоди СОТ, можуть потребувати перегляду в міру того, як економіка та суспільство все більше переходять в онлайн.

Геополітичний конфлікт обіцяє бути найпроблемнішим питанням, оскільки ризики, пов'язані з потоком даних через розділ безпеки, значно посилюються можливістю ворожих (а не лише злочинних) дій. З практичної точки зору, існує комплекс питань, пов'язаних з конфіденційністю, захистом даних та доступом правоохоронних органів, що загрожує привести до «силіконової завіси» вздовж геополітичного розділу.

Доступ урядів до особистих даних, що зберігаються приватним сектором, є питанням, яке наразі досліджується робочою групою ОЕСР. Незрозуміло, наскільки великі відмінності між тим, що можуть отримати уряди західних країн і тим, що доступно владі Китаю згідно з законом, що вимагає від приватних акторів надавати дані на запит. Це питання було піднято як причина для повного виключення постачальників приватного сектору з певних ринків на основі їх національності.

У сфері економічного розвитку швидка цифрова трансформація відкриває нові можливості для багатьох країн, які наразі залишаються позаду у глобальній економіці. Це можна побачити у розвитку хмарних обчислень і програмного забезпечення як послуги (SaaS), що дозволяє підприємствам у регіонах, де інфраструктура, доступ до капіталу та інші ресурси традиційно обмежені, швидко розширюватися.

Проте існує значний ризик, що ці нові можливості будуть затьмарені політичними та регуляторними викликами, зокрема у питаннях доступу до ринків, конфіденційності даних, захисту прав інтелектуальної власності, а також нерівномірного доступу до цифрових інфраструктур. Важливо вирішити питання цифрового податку та справедливого розподілу доходів у глобальному масштабі.

бі, оскільки домінуючі платформи продовжують отримувати значні прибутки, залишаючи місцеві економіки з мінімальними вигодами.

Таким чином, міжнародне співробітництво, діалог і регуляторна гармонізація мають стати ключовими компонентами для забезпечення інклюзивного та стабільного цифрового розвитку у всіх країнах світу.

Література

1. Світова організація торгівлі. (2024). Щорічний звіт 2024 року. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/ar24_e.pdf
2. Світова організація торгівлі. (2023). Звіт про світову торгівлю 2023 року. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr23_e/wtr23_e.pdf
3. Стігліц, Дж. (2002). *Глобалізація та її невдоволення*. W. W. Norton & Company.
4. Лессіг, Л. (1999). *Код і інші закони кіберпростору*. Basic Books.
5. Комісія ООН з права міжнародної торгівлі. (н.д.). *UNCITRAL*. <https://uncitral.un.org>
6. Світова організація торгівлі. (н.д.). *Спільна заява ініціативи електронної комерції*. https://www.wto.org/english/tratop_e/ecom_e/joint_statement_e.htm
7. Bracha, A., & Simon, T. (2023). *Виклик оновлення інституцій для цифрової торгівлі*. Центр міжнародного врядування і інновацій. <https://www.cigionline.org/articles/the-challenge-of-updating-institutions-for-digital-trade/>
8. Всесвітня організація торгівлі. (н.д.). *Всесвітня організація торгівлі (COT)*. <https://www.wto.org>
9. Організація економічного співробітництва та розвитку. (н.д.). *Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)*. <https://www.oecd.org>
10. Європейський Союз. (н.д.). *Європейський Союз*. <https://europa.eu>
11. Даза Халлер, Л., Гайяр, С., & Моліньєво, М. (Ред.). (2020). *Регулювання цифрової торгівлі: ключові політики та міжнародні тенденції*. Світовий банк. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/998881578289921641/pdf/The-Regulation-of-Digital-Trade-Key-Policies-and-International-Trends.pdf>
12. Організація Об'єднаних Націй. (н.д.). *Звіти ООН з питань розвитку*. <https://www.un.org>
13. Світовий банк. (н.д.). *Світовий банк*. <https://www.worldbank.org/>
14. Центр економічних політичних досліджень. (н.д.). *Аналітичні матеріали від CEPR та інших дослідницьких центрів*. <https://www.cepr.org/>
15. Міжнародний союз електрозв'язку. (н.д.). *Звіти Міжнародного союзу електрозв'язку (ITU)*. <https://www.itu.int/>
16. Кан, Ш. (2024). Переговори COT з електронної комерції: шлях до багатосторонніх правил цифрової торгівлі. Прогрес в економіці, менеджменті та політичних науках, 71, 119-124. <https://doi.org/10.54254/2754-1169/71/20241449>
17. Європейська Комісія. (2023). *Доступ до ринків: товари та послуги — цифрова торгівля*. https://policy.trade.ec.europa.eu/help-exporters-and-importers/accessing-markets/goods-and-services/digital-trade_en
18. Чуріак, Д. (2021). Виклик оновлення інститутів для цифрової торгівлі. *Центр міжнародного управління інноваціями*. <https://www.cigionline.org/articles/the-challenge-of-updating-institutions-for-digital-trade/>
19. Шлапак, А., Яценко, О., Іващенко, О., Зарицька, Н., & Осадчук, В. (2023). Цифрова трансформація міжнародної торгівлі в контексті глобальної конкуренції: технологічні інновації та інвестиційні пріоритети. *Фінансова та кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, 6(53), 334–347. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4241>
20. Циганкован, Т., Яценко, О., Оболенська, Т., Гордієва, Т., & Осадчук, В. (2023). Вплив Індустрії 4.0 на стратегії компаній, що виходять на глобальний ринок послуг з

інтеграції даних. *Науковий вісник Національного гірничого університету*, (2), 141–148. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2023-2/141>

21. Тананайко, Т., Яценко, О., Осипова, О., Ніценко, В., Балецентіс, Т., & Штреймікієнс, Д. (2023). Економічне обґрунтування проявів асиметрії в глобальній торговій системі. *Стійкість*, 15, 5316. <https://doi.org/10.3390/su15065316>

22. Яценко, О. М., & Дмитрієва, Н. О. (2018). Детермінанти формування та розвитку міжнародної електронної комерції. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/view/3489/3159>

23. Яценко, О. (2019). Електронна комерція як елемент глобальної торговельної системи. *Актуальні проблеми економіки*, (8), 4–15.

24. Яценко, О. М., & Тананайко, Т. С. (2023). Вплив цифровізації міжнародної торгівлі на економічний розвиток країн. *Український журнал прикладної економіки та техніки*, 8(2), 260–269. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-2-38>

25. Центр міжнародного управління інноваціями. (н.д.). *Виклик оновлення інститутів для цифрової торгівлі*. <https://www.cigionline.org/articles/the-challenge-of-updating-institutions-for-digital-trade/>

26. Світова організація торгівлі. (2023). *Огляд статистики світової торгівлі 2023 року*. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2023_e.pdf

References

1. World Trade Organization. (2024). *Annual report 2024*. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/ar24_e.pdf

2. World Trade Organization. (2023). *World trade report 2023*. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr23_e/wtr23_e.pdf

3. Stiglitz, J. (2002). *Globalization and its discontents*. W. W. Norton & Company.

4. Lessig, L. (1999). *Code and other laws of cyberspace*. Basic Books.

5. United Nations Commission on International Trade Law. (n.d.). *UNCITRAL*. <https://uncitral.un.org>

6. World Trade Organization. (n.d.). *Joint statement on electronic commerce initiative*. https://www.wto.org/english/tratop_e/ecom_e/joint_statement_e.htm

7. Bracha, A., & Simon, T. (2023). *The challenge of updating institutions for digital trade*. Centre for International Governance Innovation. <https://www.cigionline.org/articles/the-challenge-of-updating-institutions-for-digital-trade/>

8. World Trade Organization. (n.d.). *World Trade Organization (WTO)*. <https://www.wto.org>

9. Organisation for Economic Co-operation and Development. (n.d.). *OECD*. <https://www.oecd.org>

10. European Union. (n.d.). *European Union*. <https://europa.eu>

11. Daza Jaller, L., Gaillard, S., & Molinuevo, M. (Eds.). (2020). *The Regulating of digital trade: Key policies and international trends*. World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/998881578289921641/pdf/The-Regulation-of-Digital-Trade-Key-Policies-and-International-Trends.pdf>

12. United Nations. (n.d.). *UN development reports*. <https://www.un.org>

13. World Bank. (n.d.). *World Bank*. <https://www.worldbank.org/>

14. Centre for Economic Policy Research. (n.d.). *Analytical materials from CEPR and other research centres*. <https://www.cepr.org/>

15. International Telecommunication Union. (n.d.). *Reports of the International Telecommunication Union (ITU)*. <https://www.itu.int/>

16. Kang, S. (2024). *WTO negotiations on electronic commerce: A pathway to multilateral digital trade rules*. *Progress in Economics, Management and Political Science*, 71, 119-124. <https://doi.org/10.54254/2754-1169/71/20241449>

17. European Commission. (2023). *Market access: Goods and services — digital trade*. https://policy.trade.ec.europa.eu/help-exporters-and-importers/accessing-markets/goods-and-services/digital-trade_en
18. Ciuriak, D. (2021). *The challenge of updating institutions for digital trade*. Centre for International Governance Innovation. <https://www.cigionline.org/articles/the-challenge-of-updating-institutions-for-digital-trade/>
19. Shlapak, A., Yatsenko, O., Ivashchenko, O., Zarytska, N., & Osadchuk, V. (2023). *Digital transformation of international trade in the context of global competition: Technological innovations and investment priorities*. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 6(53), 334–347. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4241>
20. Tsygankov, T., Yatsenko, O., Obolenska, T., Hordiieva, T., & Osadchuk, V. (2023). *The impact of Industry 4.0 on strategies of companies entering the global data integration service market*. *Scientific Bulletin of the National Mining University*, (2), 141–148. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2023-2/141>
21. Tananaiko, T., Yatsenko, O., Osipova, O., Nitsenko, V., Balezentis, T., & Shtreimikiene, D. (2023). *Economic justification of manifestations of asymmetry in the global trading system*. *Sustainability*, 15, 5316. <https://doi.org/10.3390/su15065316>
22. Yatsenko, O. M., & Dmytriieva, N. O. (2018). *Determinants of formation and development of international electronic commerce*. *Current Issues of International Relations*. <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/view/3489/3159>
23. Yatsenko, O. (2019). *Electronic commerce as an element of the global trading system*. *Current Issues of Economics*, (8), 4–15.
24. Yatsenko, O. M., & Tananaiko, T. S. (2023). *The impact of digitalization of international trade on the economic development of countries*. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 8(2), 260–269. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-2-38>
25. Centre for International Governance Innovation. (n.d.). *The challenge of updating institutions for digital trade*. <https://www.cigionline.org/articles/the-challenge-of-updating-institutions-for-digital-trade/>
26. World Trade Organization. (2023). *World trade statistics review 2023*. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2023_e.pdf